

دیالکتیک کالبد و رفتار در بازار تاریخی کرمان

ساره اسمعیل بیگی کرمانی، رضا میرزائی*، احمد حیدری^۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۷/۲۳

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۲/۰۹/۱۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۲/۱۵

نوع مقاله: پژوهشی

صفحه ۲۱۳ تا ۲۲۷

چکیده

در چند دهه اخیر علی‌رغم توسعه شهرها و ایجاد مراکز تجاری مدرن، این مراکز با سقوط و عدم کار آیی مناسب مواجه شده‌اند که یکی از علل کرختی این فضاها عدم توجه به ارتباط انسان و محیط که سبب ایجاد قرارگاه رفتاری پایدار و سرزنده است، دیدگاه روان‌شناسی اکولوژیک راجر بارکر، محیط انسان‌ساخت دارای ساختارهای مجزای کالبدی و رفتاری است که در پیوند با یکدیگر یک واحد را شکل می‌دهند و «میدان» یا «مقر رفتاری» نامیده می‌شود. از این‌رو، مطالعه رفتارهای محیطی می‌تواند مبنای تحلیل و پیش‌بینی نحوه کارکرد محیط قرار گیرد. هرچه سازگاری محیط رفتار که او آن را «سینومرفی» (هم ساختی) نامید قوی‌تر باشد، فضا از قابلیت‌ها و کارایی بالاتری برخوردار خواهد بود. از میان مقرهای رفتاری جمعی مختلف، بازارها و مراکز خرید به دلیل شکل‌دادن قلمروی مهمی از زندگی روزمره، از غنا و جذابیت برای مطالعه رفتارهای محیطی برخوردارند. هدف این تحقیق بررسی تأثیر متقابل کالبد بر رفتار کاربران که سبب ایجاد قرارگاه رفتاری پایدار می‌شود که در جهت نیل به این هدف، مورد مطالعه در دسترس بازار تاریخی کرمان که پس از گذشت چندین قرن سرزندگی خود را حفظ نموده و هنوز هم به‌عنوان یک قرارگاه رفتاری پویا شناخته می‌شود، انتخاب شده است. تحقیق حاضر از نوع توصیفی و تحلیلی است که محقق با روش تحقیق کیفی است که از طریق مطالعات کتابخانه‌ای و مشاهده سیستماتیک و مصاحبه اپیژودیک و در نهایت ورود داده‌ها به نرم‌افزار اطلس تی^۱ با استعانت از روش گراندد تئوری به تبیین مؤلفه کالبد رفتار در باز کرمان پرداخته است. نتایج تحقیق نشان‌دهنده حمایت کالبد از فعالیت‌های جاری در بازار کرمان است به این معنی که هم ساختی کالبد و رفتار در بازار تاریخی کرمان برقرار است.

واژگان کلیدی: روان‌شناسی اکولوژیک، کالبد، رفتار، سینومرف

mirzaeireza@iaubir.ac.ir

^۱ دانش آموخته دکتری گروه هنر و معماری، واحد بیرجند، دانشگاه آزاد اسلامی، بیرجند، ایران.

^۲ استادیار گروه هنر و معماری، واحد بیرجند، دانشگاه آزاد اسلامی، بیرجند، ایران. (نویسنده مسئول)

^۳ استادیار گروه هنر و معماری، واحد بیرجند، دانشگاه آزاد اسلامی، بیرجند، ایران.

۱. مقدمه

امروزه بانفوذ و گسترش دانش «روان‌شناسی اکولوژیک»، بررسی تعاملات پیچیده محیط رفتاری به یکی از مباحث مهم جریان‌های پسامدرن در معماری و شهرسازی تبدیل شده است. این حوزه میان‌رشته‌ای برای مقابله با سیطره نگاه کمی و متریک در ارزشیابی محیط انسان‌ساخت، محیط را به‌عنوان ظرف کنش‌ها و رفتارهای جمعی در نظر می‌گیرد. از دیدگاه روان‌شناسی اکولوژیک راجر بارکر^۱، محیط انسان‌ساخت دارای ساختارهای مجزای کالبدی و رفتاری است که در پیوند با یکدیگر یک واحد را شکل می‌دهند و «میدان» یا «مقر رفتاری» نامیده می‌شود. الگوهای رفتاری از الگوهای کالبدی پایدارترند. از این رو، مطالعه رفتارهای محیطی می‌تواند مبنای تحلیل و پیش‌بینی نحوه کارکرد محیط قرار گیرد. هرچه سازگاری محیط رفتار که او آن را «سینومرفی» (هم‌ساختی) نامید قوی‌تر باشد، فضا از قابلیت‌ها و کارایی بالاتری برخوردار خواهد بود. از میان مقرهای رفتاری جمعی مختلف، بازارها و مراکز خرید به دلیل شکل‌دادن قلمروی مهمی از زندگی روزمره، از غنا و جذابیت برای مطالعه رفتارهای محیطی برخوردارند.

مقابله با افول کارکردی بازارهای محلی - تاریخی به‌عنوان قرارگاه جمعی که با الگوهای رفتاری روزمره پیوند عمیقی دارند، نیازمند اتخاذ رویکرد اکولوژیک و بررسی پیوندهای محیط و رفتار است. بازار یکی از مهم‌ترین بخش‌های تشکیل‌دهنده ساختار شهر ایرانی در شهرهای فرهنگی و تاریخی است که علاوه بر تأثیرگذاری بر ساختار کلی شهر و شکل‌گیری محلات، به‌عنوان یکی از مظاهر مهم معماری ارزشمند و هویت‌مند عمومی مطرح بوده و در طول تاریخ همواره یکی از مهم‌ترین عرصه‌های بروز تعاملات رایج در حیات مدنی محسوب می‌شده است. به دلیل ارزش‌های موجود در ساختار اجتماعی و فرهنگی بازارها در جریان حرکت‌های نوگرایانه در معماری و شهرسازی کمتر تحت تأثیر قرار گرفته‌اند و تداوم فعالیت آن‌ها به‌عنوان قطب اصلی تجارت شهر بیانگر جایگاه مهم آن در باور عمومی است (رضازاده، ۱۳۸۴). جامعه معماری بر آن است تا با نگاهی به گذشته در طرح‌های خود هویت از دست‌رفته در معماری روز را التیام بخشد چرا که کرختی فضاهای طراحی شده مدرن بیانگر آن است که عناصر و روش‌های معماری سنتی پاسخ

مناسب‌تری برای کاربران بوده است. در مطالعات انجام شده در خصوص معماری بومی، فرهنگ، اقلیم و مردم از عوامل مهم شکل‌دهنده به این نوع معماری هستند که به بهترین شکل ارتباط انسان و محیط و طبیعت را برآورده ساخته است. در ساخت‌وسازهای مدرن با کمال بی‌توجهی به اقلیم، فرهنگ و نیازهای کاربران دست به طراحی شده و با شکست پروژه مواجه شده‌ایم؛ لذا محقق در پژوهش پیشرو به دنبال آن است تا با بررسی این اصل در معماری بازار کرمان به‌عنوان یک نمونه موردی به اهمیت ارتباط انسان و محیط که برگرفته از نظریه قرارگاه رفتاری بارکر ۱۹۶۸ پرداخته و با ارائه مدل مفهومی پیش‌زمینه تدوین ضوابط طراحی بر اساس هم‌ساختی کالبد و رفتار را فراهم آورد. تحقیق حاضر، تحقیق میان‌دانشی معماری و روان‌شناسی محیط است که با توجه به جایگاه علوم رفتاری در برنامه‌ریزی شهری و تأثیر طراحی شهری بر رفتار کاربران، نیاز به بررسی و بازبینی طراحی‌های بومی است که با بررسی تأثیرگذاری هم‌ساختی الگوی رفتار و الگوی کالبدی می‌توان کیفیت عملکردی فضاهای جمعی را مورد ارزیابی قرارداد چرا که مقایسه هم‌ساختی کالبدی و رفتاری در قرارگاه‌های متفاوت، کارآمدی محیط را معین می‌کند که از این طریق می‌توان به کارآمدی طراحی‌های محیط‌های سنتی (بازار) پی برد. نمونه مورد مطالعه بازار کرمان است که به‌عنوان یکی از فضاهای جمعی که در حال حاضر الگوهای روزمره رفتار را در خود دارد انتخاب شده است.

بنا بر اندیشه محقق، این مهم بسیار ضروری است که روابط انسان و محیط در بسیاری از پژوهش‌های داخلی و خارجی مورد مطالعه قرار داشته است که در قرارگاه‌های مختلفی مانند مسکونی، تجاری، مراکز محله و غیره مورد کندوکاو بوده است که به‌طور کلی لازمه وجود سینومرف (هم‌ساختی کالبد - رفتار) را در ایجاد یک قرارگاه رفتاری پایدار ضروری می‌داند، در پژوهش حاضر مؤلفه خرید که لازمه حضور هر شخص در جامعه است، مراکز خرید را به‌عنوان بستر تحقیق انتخاب شده است. امروزه در اکثر فضاهای تجاری معاصر، شاهد کرختی و ناکارآمدی فضا هستیم از طرفی بازار ارزشمند تاریخی که دارای کالبد غنی هستند، تهی از حضور اجتماعی و یا محل حضور و دادوستد افاغنه و اتباع خارجی هستند که باعث از دست رفتن هویت اصلی بازارهای تاریخی شده است. بازار کرمان یکی از

نیز هست که در پاسخ به نیازهای انسان اعم از معنوی و مادی (همهانگ با جنبه روحانی حیات وی) طراحی و ساخته شده است. به این ترتیب که یک بنا واجد کالبدی است که روح آن تجلی روح فرهنگ و جهان بینی جامعه است (ریخته‌گران، ۱۳۷۸). در تفکر و فرهنگ ایرانی از یک سو این اعتقاد وجود دارد که: معماری هنر شکل دادن فضا برحسب نیازمندی‌ها و نگاه و تلقی تاریخی آدمی نسبت به عالم و آدم و مبدا عالم و آدم است؛ و با نوع فرهنگ دینی یا دنیوی انسان ربط پیدا می‌کند (مددپور، ۱۳۷۷). به عقیده بارکر ساختار کالبدی از چهار جزء مرکز کالبدی، عینیات و اشیاء، عوامل فیزیکی - طبیعی، شکل بندی های فرمال مؤثر در تحریک رفتار تشکیل شده است (تفکر و همکاران، ۱۳۹۹). به عقیده او، فضا بخش مهمی از چیزی است که آن را بستر رفتار می‌دانیم و در آن رفتار می‌کنیم (ضیاء و همکاران، ۱۴۰۱). عوامل محیطی فیزیکی بر رضایت روانی تأثیر مستقیم دارند (Pourvahidi, 2010).

۲-۳. مفهوم رفتار^۴

نحوه انجام یک فعالیت را رفتار می‌گویند. رفتار انسانی برآیندی از انگیزه‌ها و نیازهای فرد، قابلیت محیط، تصویر ذهنی فرد از دنیای خارج ناشی از ادراک او و معنایی که این تصویر برای او دارد، است (پاکزاد و بزرگ، ۱۳۹۱). به هرگونه حرکت یا حرکاتی که در راستای برآورده کردن یک نیاز صورت می‌گیرد صورت پذیرد فعالیت می‌گویند، مانند غذا خوردن در راستای رفع نیاز گرسنگی و به نحوه انجام این فعالیت رفتار اطلاق می‌شود. رفتار انسان تحت تأثیر مجموعه‌ای از عوامل مختلف و متفاوت است که چگونگی و نحوه انجام فعالیت یعنی همان رفتار را تعیین می‌کند. رفتار انسان فرایندی است تحت تأثیر ویژگی‌های انسانی و عوامل مختلف محیطی در واقع محیط می‌تواند خاستگاه ادراک، بازشناسی و اثرگذاری و رفتار فضایی باشد. الگوهای ذهنی که متاثر از انگیزه‌ها و نیازها هستند بر فرایند ادراک تأثیر می‌گذارند و رفتار فضایی خاصی را ایجاد می‌کنند که این رفتار خود منجر به تشکیل الگوهای ذهنی فردی و جمعی می‌شوند (حاتمی، ۱۳۹۵). رفتار محصول محیط و تعامل این دو با یکدیگر است. عوامل فیزیکی گوناگون از جمله سرو صدا، آب و هوا و فضاهای محصور شده به طور مداوم، در انسان و حرکاتی که از

بازارهای تاریخی ایران که دارای دو محور شرقی - غربی و شمالی - جنوبی است، در محور شمالی - جنوبی دچار افول کارکردی و بی‌هویتی شده است که محقق را بر آن داشت تا با بررسی عوامل کالبدی و اجتماعی در محور شرقی - غربی که هنوز بخشی از هویت خود را حفظ نموده است، مدلی جهت توسعه و باززنده‌سازی بازارهای تاریخی که دچار بی‌هویتی شده و یا در پژوهش‌های آتی به دنبال تدوین ضوابط طراحی فضاهای تجاری نیز باشد.

این تحقیق در پی آن است تا این سؤال‌ها که مؤلفه‌های کالبدی محیط بازار تاریخی کدام‌اند؟ و این مؤلفه‌های کالبدی چگونه می‌توانند بر رفتار کاربران (اعم از فروشنده و مشتری) تأثیرگذار باشند؟ پاسخی بیابد در همین راستا ابتدا برای درک و شناخت بهتر مسئله، به چپستی روان‌شناسی اکولوژیک، مفهوم کالبد و رفتار و هم ساختی بین این دو مؤلفه اشاره مختصری می‌شود و سپس محیط بازار و تأثیر این محیط بر کاربران مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۲. مبانی نظری

۲-۱. روان‌شناسی اکولوژیک

مطالعه رفتار ارگانیسم‌های زنده تحت تأثیر زیستگاه آن‌ها در زیست‌شناسی و تحت عنوان (اکولوژیک) زمینه‌ساز رویکرد رفتارگرا در مطالعات انسان - محیط با عنوان "روان‌شناسی اکولوژیک" گردید (گلرخ، ۱۳۹۱). همچنین پژوهش‌های فلسفی هیدر (۱۹۲۸) در بررسی رابطه فرد - محیط به اهمیت تجربه واقعی فرد و تأثیر نیروهای محیطی شکل‌دهنده رفتار اشاره داشت. اجر بارکر چهره شاخصی است که با تکیه بر رویکردهای یاد شده، ساختارهای کالبدی اجتماعی محیطی را در قالب یک کل واحد و تحت عنوان (قرارگاه رفتاری) معرفی نمود (گلرخ، ۱۳۹۱). از نظر او، این واحدهای محیط - رفتار در نظمی سلسله‌مراتبی و تودرتو محیط اکولوژیک را شکل می‌دهند و هر یک، چارچوب رفتاری ویژه‌ای را تحمیل می‌نمایند (تفکر و همکاران، ۱۳۹۹).

۲-۲. مفهوم کالبد^۲

همانند سایر هنرها و فنون و تولیدات بشری، معماری نیز علاوه بر کالبد ظاهری خویش واجد جنبه‌ای اصیل و حقیقی و معنوی

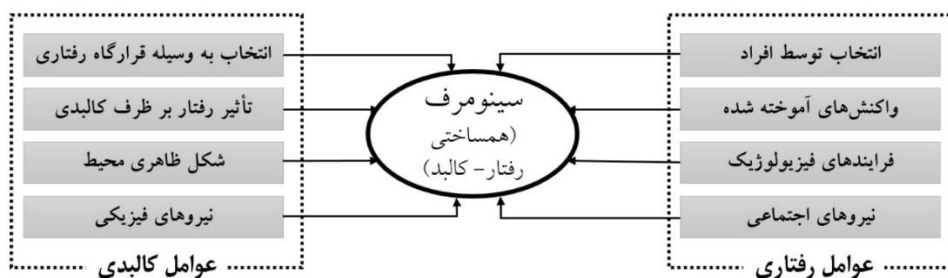
نظریه سینومرفی) راجرز بارکر پایه نظری این نوشتار در پرداختن به مواردی که در تصویر شماره ۱ آمده است. بنا به این نظریه، پیوند منحصر به فرد ساختارهای محیطی هر محیط اکولوژیک باز نمود رفتاری ویژه پیدا می‌کند و محیط درد فرایندی خلاق، باز تولید اجتماعی می‌یابد (تفکر و همکاران، ۱۳۹۹). بنا به نظر بارکر (۱۹۶۸) قرارگاه رفتاری دربرگیرنده، افراد و فعالیت‌هایشان در یک موقعیت مکانی و زمانی ویژه است (Bonnes, et al, 1995). سینومورف رفتار - محیط (از نظر شکل و ساختار یکسان)، اصطلاح کوتاه "الگوی رفتاری ایستاده" - "محیط فیزیکی" است سینومورف شرایطی است که در آن وابستگی متقابل بین رفتار و محیط رخ می‌دهد (Abioso, 2020).

وی سر می‌زند، تأثیر می‌گذارند. این حرکات و واکنش‌ها رفتار نامیده می‌شوند (آلمن، ۱۳۸۲).

آنچه در بررسی تعریف رفتار مهم است، شامل عوامل فیزیکی (در فضا وجود دارد) و غیر فیزیکی (در خصوصیات افراد وجود دارد) است. در این راستا عوامل فیزیکی با بررسی مفهوم و نظریات فضای عمومی و عوامل انسانی با بررسی نظریات رفتار و الگوهای رفتاری به دست می‌آیند؛ بنابراین باید رفتار را شناخت تا بتوان به عوامل محیطی و فردی مؤثر در رفتار دست یافت (لطیفی و سجاده‌زاده، ۱۳۹۴).

۲-۴. هم ساختی کالبد - رفتار

با گسترش مطالعات انسان - محیط در دهه‌های اخیر، مطالعه پیوند پیچیده لایه‌های محیط اکولوژیک از یک سو و کیفیت محیط از منظر استفاده از سوی دیگر در کانون توجه قرار دارد.

تصویر ۱. اجزای سینومورف (بیگم هاشمیان و همکاران، ۱۴۰۰)

پایداری آن در خلال تغییرات محیط است (Eklund & Scott, 2005).

همچنین، برنامه کارکردی و رابطه سینومرفیک ساختارهای کالبدی - اجتماعی، رمز گونه و در قالب یک زمینه شناختی وجود دارد و تجارب قبلی افراد در نحوه استنباط آن تأثیر گذار است. از این رو، تأثیر محیط بر رفتار به راحتی قابل پیش بینی و یا تشریح نیست (Wicker, 1972). به دلیل تفاوت‌های فردی، تأثیر اعمال (فشار) محیط بر افراد متفاوت است، آنها گاه در تبعیت و گاه خلاقانه خارج از چارچوب رفتاری قرارگاه رفتار می‌کنند. در مجموع، سینومرفی ساختارها در هر قرارگاه، قابلیت‌های رفتاری را ایجاد و چارچوب‌های رفتاری معینی را تحمیل می‌نمایند. افراد با درک این فرصت‌ها و محدودیت‌ها، رفتار نموده و محیط را داوری می‌کنند. کاتر (۱۹۷۷) پرداختن به جزئیات در آمیختگی محیط - رفتار و شباهت‌های پنهان میان ساختار مکان و نحوه

بارکر پیوند ساختاری و الگوهای پایدار رفتاری در قرارگاه را (سینومورف) نامیده است. این شباهت ساختاری کالبدی - رفتاری رامی توان به (هم ساختی) نیز تعبیر نمود (شاهچراغی و بند آباد، ۹۷). سه عامل ساختار کالبدی، ساختار اجتماعی - رفتاری و پیوند سینومورف این دو نشان می‌دهند که قرارگاه رفتاری چه مفهومی دارد (Abioso & Triyadi, 2017). هم تنیدگی ساختارها و انسجام دورنی اجزاء کلیدی متمایز از الگوهای بیرون مرز قرارگاه ایجاد می‌کند. از این رو، با حضور در یک قرارگاه برنامه کارکردی آن قابل استنباط خواهد بود (Heft & et al, 2014). از دید بارکر، سینومرفی ساختارهای قرارگاه فرصت‌ها و محدودیت‌ها ی مختلفی برای وقوع رفتارها ایجاد می‌نماید و گاه با وقوع رفتارها، خود نیز دچار تغییر می‌شود (Popov & Champalov, 2012). تأثیرگذاری قوی قرارگاه بر رفتار افراد به دلیل پیوند سینومرفیک ساختارها و

تجربه آن را برای فهم ساختار مفهومی مکان ضروری می‌داند. مهم‌ترین عوامل شکل‌دهنده سینومرف (رفتار - کالبد) را در (Abioso & Triyadi, 2017). راجر بارکر، هشت عامل را جدول شماره ۱ معرفی کرده است:

جدول ۱. هشت الگوی شکل‌دهنده به سینومرف (حمزه زاده، ۱۳۹۸)

ردیف	الگوهای جاری رفتار و محیط	تعریف	مثال
۱	نیروهای کالبدی	تمهیدات کالبدی، می‌تواند باعث ایجاد برخی از الگوهای رفتاری شوند و از برخی دیگر جلوگیری کنند. نیروهای کالبدی رفتار را شکل می‌دهند تا متناسب با قالبش باشد	یک راهروی باریک تنها امکان ایجاد موقعیتی در جهت خاص را فراهم می‌سازد. باریک بودن آن مانع انجام فعالیت‌هایی که نیاز به فضاهای وسیع دارند، می‌شود
۲	نیروهای اجتماعی	نیروهای اجتماعی ممکن است بسیار اجبارکننده باشند همچنین برای ایجاد تناسب با الگوی جاری، از خود الگوی رفتاری سرچشمه می‌گیرند.	نیروهایی که به شخص وارد می‌شوند تا هنگامی که عبادت‌کنندگان کلیسا برمی‌خیزند، برخیزد، هنگامی که می‌نشینند، بنشینند و...
۳	فرایندهای فیزیولوژیکی	مکانیزم‌های رفتاری ذاتی در انسان‌ها وجود دارد که به‌وسیله اجبارهای مکانیکی به برخی از ویژگی‌های محیط کالبدی جغرافیایی پاسخ می‌دهند	باد سرد فرخ‌بخش، فرد را به جست‌وجوی گرمی دارد کند بودن و تنبلی را طرد می‌کند
۴	ادراک سیمایی	یک عامل مهم در شکل‌گیری الگوهای جاری رفتار در یک قرارگاه رفتاری تأثیر اجباری ناشی از برداشت از شکل‌های ظاهری محرک است که از محیط کالبدی - جغرافیایی نشئت گرفته است	بچه‌ها در همه‌جا به دنبال یک محیط مسطح و صاف و عاری از موانع مثل یک سالن دراز روشن یا یک سالن ورزشی در یک فعالیت بی‌برنامه و شاد می‌گردند. این ویژگی‌های محیطی به‌وسیله برداشت ظاهر می‌شوند تا این نوع رفتار را ایجاد کنند
۵	یادگیری	یادگیری رفتاری متناسب با هم‌ساخت‌های محیط رفتار خاص، منبع مناسبی است تا افراد با الگوهای جاری رفتار، هماهنگ سازد	کمک فرایندهای یادگیری عملی، عینی و آموزشی به توسعه هم ساخت یا هماهنگی محیط رفتار ارائه می‌دهد
۶	گزینش گری افراد	شبهاتی بین الگوی جاری رفتار و مجموعه‌های رفتاری فردی که وارد آن می‌شود، وجود دارد. بخشی از این قرابت به‌وسیله رفتار قابل‌تمایز و انتخابی افراد مختلف به وجود می‌آید	کمک فرایندهای یادگیری عملی، عینی و آموزشی به توسعه هم ساخت یا هماهنگی محیط رفتار ارائه می‌دهد
۷	گزینش گری قرارگاه‌های رفتاری	برخی از قرارگاه‌های رفتاری، شرایط ورودی دارند که افرادی را که رفتارشان متناسب با شرایط الگوی جاری و شرایط محیط نباشد مستثنی می‌سازد	تا زمانی که شخصی در آزمون ورودی دانشگاه پذیرفته نشود، نمی‌تواند در کلاس‌های دانشگاه شرکت داشته باشد
۸	تأثیر رفتار بر محیط	تأثیر رفتار روی محیط می‌تواند از طریق تمایل آگاهانه به وجود آید همچنین می‌تواند مثل یک نتیجه تصادفی و غیرمنتظره رفتار اتفاق بیفتد. هم ساخت محیط و رفتار همچنین در نتیجه تقاضای صحیح رفتار برای یک محیط خاص نیز به وجود می‌آید	نیاز به فضای بازی یا ورزش برای یک مدرسه می‌تواند مسئولان را برای ساخت یک سالن ورزش در این مدرسه تشویق کند.

۳. پیشینه و نظریات ارائه شده از قرارگاه رفتاری

در دهه ۱۹۵۰ گروهی از روان‌شناسان (راجر بارکر و همکارانش) در پایگاه تحقیقاتی میدوست^۵ (آمریکا)، تحقیقی را شروع کردند که مهم‌ترین هدف آن فهم این موضوع بود که چه چیزی بر رفتارهای انسان در محیط زندگی روزمره اش تأثیر می‌گذارد. آن‌ها متوجه رابطه دوسویه میان رفتار و محیط کالبدی شدند. این بحث در واقع تحت مقوله روان‌شناسی محیطی قرار

می‌گیرد. در این میان «روان‌شناسی اکولوژیک»، پارادایم نوبتی از تاکید بر شخص به تاکید بر محیط ایجاد می‌کند که منجر به تبیین نظریه «قرارگاه رفتاری» می‌شود. قرارگاه رفتاری واحدی پایه برای محیط تعریف می‌کند که مرزهای زمانی و فضایی مشخصی دارد، این واحدها ترکیبی از «رفتار - کالبد» هستند (گلرخی، ۱۳۹۱: ۲). همه قرارگاه‌ها دارای دودسته عناصر هستند، عناصر کالبدی (به‌صورت ترکیبی مشخص از فضا، زمان و اشیاء) و عناصر اجتماعی (به‌صورت الگوهای رفتاری تکرارشونده و

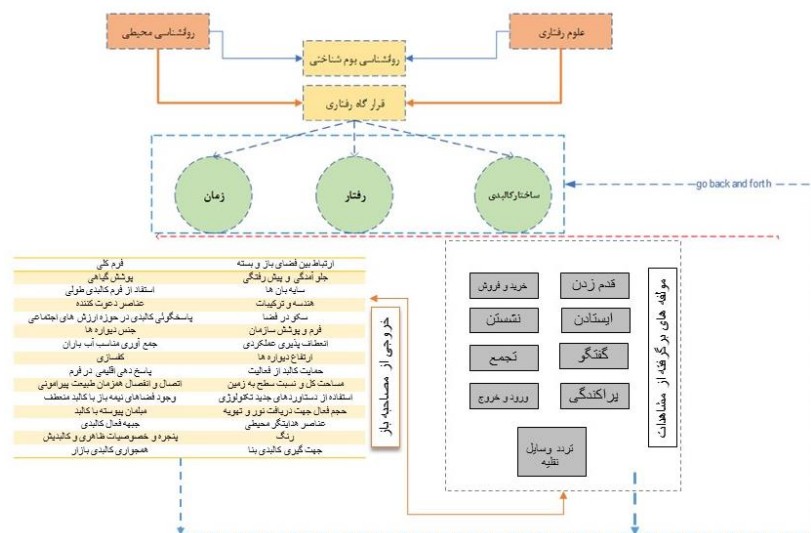
اجزاء محیط و رفتار یک قرارگاه که هم‌ساخت‌ها نامیده می‌شوند و دارای درجات همبستگی متفاوتی هستند		
هنر سن آف ۱۹۷۱	قرارگاه رفتاری واحدی اکولوژیک که شامل مجموعه‌های رفتاری و محیطی به هم پیوسته است و الگوی رفتار قابل مشاهده هستند و محیط کالبدی تأثیر زیادی بر روان‌شناسی افراد دارد	
جان لنگ ۱۹۸۷	فعالیت‌های بازگشت‌کننده و قابل تکرار با الگوی جاری رفتار، طرح خاصی از محیط و محیط کالبدی، رابطه‌ای سازگار بین این دو (هم‌ساختی)، دوره زمانی خاص	
برایان لائوسون ۲۰۰۱	قرارگاه شامل فضا، مردم و فعالیت‌هایشان فضا جزء اصلی قرارگاه است قرارگاه به دارای بازه زمانی و مکانی است و دارای خوانایی و مرتبط با فرهنگ است	

مشخص مانند خواندن، حرف زدن و غیره) (تصویر شماره ۲). وجود هر دوی این دسته عناصر برای وجود قرارگاه رفتاری حیاتی است (گلرخ، ۱۳۹۱: ۱۶). نظریه‌های مرتبط با قرارگاه رفتاری به‌طور کلی از سه جنبه اصلی طراحی بررسی می‌شوند: تعامل اجتماعی، قابلیت فضایی در شکل‌دادن به رفتار و هم‌ساختی^۶ فضای فیزیکی و رفتار (Memarian & Salehinia, 2012: 8).

جدول ۲. تعاریف متعدد از "قرارگاه رفتاری" برحسب دیدگاه صاحب‌نظران رویکرد اکولوژیک (دژدار و همکاران، ۱۳۹۱)

نظریه پرداز	سال	نظریه
بارکر	۱۹۶۸	قرارگاه رفتاری شامل دودسته ویژگی ضروری ساختاری و پویا است ویژگی‌های ساختاری: یک یا چند الگوی جاری رفتار محیط و محیطی احاطه‌کننده هم‌ساختی رفتار و محیط ویژگی‌های پویا:

مطالعات کتابخانه‌ای و اسناد و مرور مبانی نظری موجود در حوزه کالبد رفتار به طور خلاصه به شرح نمودار شماره ۱ زیر خواهند بود:

نمودار ۱. مدل مفهومی پژوهش

را دنبال می‌کند. رفتار و تعاملات بدون مداخله مشاهده‌گر به همان‌گونه که جریان دارند که پیش از حضور او داشته‌اند (فیلیک، ۲۰۰۶). جهت بالابردن روایی مشاهده لازم است رفتارهایی که باید مورد توجه قرار گیرند، با نظر متخصصان و توسط تعدادی مشاهده‌کننده با تجربه به صورت منظم یا نامنظم مورد توجه قرار گیرند. (خلیلی، ۱۳۸۹).

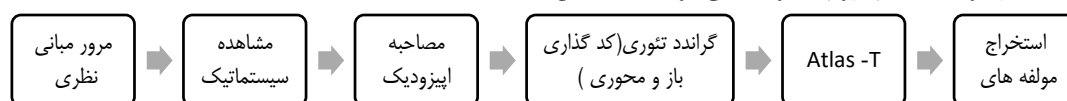
۴. روش پژوهش

تحقیق حاضر از نوع کیفی بوده که ابتدا با مروری بر ادبیات نظری مفاهیم و تعاریف مؤلفه‌های کالبد رفتار استخراج و موازی با آن مشاهده سیستماتیک بدون مشارکت (نمودار ۲) که بر اساس تقسیم‌بندی ارائه شده توسط اوو فیلیک، روش مشاهده بدون مشارکت است که مشاهده‌گر صرفاً جریان وقایع

مراحل مشاهده بدون مشارکت:

- انتخاب محیط
- تعیین آنچه در مورد و طی مشاهده باید مستند شود
- مشاهدات توصیفی که اطلاعات اولیه و کلی از میدان به دست می‌دهند
- مشاهدات متمرکز بر جنبه مربوط به پرسش تحقیق
- مشاهدات گزینشی
- پایان مشاهده همراه با اشباع نظری (فیلیک، ۲۰۰۶)

روش صرفه‌جویی در وقت و جهش علمی میان "روایت" و "پاسخ" نیست؛ بلکه هدف برقراری پیوندی سیستماتیک میان گونه‌های مختلف معرفتی است که از طریق این نوع داده می‌توان به آن دست‌یافت. اطلاعاتی که از مصاحبه اپیزودیک حاصل می‌شوند به شکل روایت است که به بستر و زمینه پدیده موردنظر نیز می‌پردازد (فیلیک، ۲۰۰۶) به‌صورت نمونه‌گیری از ۲ گروه کاربران ثابت، کاربران گذرا، (فروشنده و مشتری) تا زمان هم‌پوشانی در مصاحبه روایی مصاحبه ادامه و سپس متون تبدیل به متن شده و وارد نرم‌افزار ATLAST خواهند شد؛ و پس از آن با استفاده از تکنیک‌های گراند تئوری طی دو مرحله کد گذاری باز، محوری مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرند.

نمودار ۲. فرآیند تحقیق

مجموعه بازار کرمان شامل دو بخش محور شرقی - غربی و محور شمال - جنوبی است که هر محور شامل راسته‌بازارها و فضاها خدماتی هستند که در سال‌های پیاپی ساخته شده‌اند (زنگی آبادی، ۱۳۷۰) در جهت پیش برد اهداف تحقیق راسته شرقی - غربی که از شور و سرزندگی بیشتر و تنوع کالبدی (به لحاظ فرم و ساختار) برخوردار است به‌عنوان نمونه مورد مطالعه کالبد و رفتار برگزیده شده است.

۵-۲. مشاهده سیستماتیک

مورد مطالعه راسته شرقی غربی بازار کرمان که از راسته‌ای فعال این بازار است، جهت مشاهده و ثبت رویداد انتخاب شده است که مشاهده گران بدون مشارکت اقدام به مستندسازی فعالیت‌های روزمره تعیین شده توسط شورای ۱۰ متخصص در طول مدت دو ماه و دوشنبه هر هفته رأس ساعت ۱۰ صبح (جدول ۲) نموده‌اند. محقق با تعیین ۱۳ ایستگاه ثابت در طول راسته‌بازار (تصویر ۲) و دعوت ۳ همکار از جنسیت‌های مختلف با تخصص معماری و شهرسازی اقدام به ثبت الگوهای رفتار و فعالیت‌های روزمره و همچنین لیست عناصر کالبدی و توصیف مکان نموده است.

۵. بحث

۵-۱. معرفی محدوده مورد مطالعه

بازار، میدان‌ها، تیم‌ها، کاروان سراها و سایر فضاها مربوط به آن را شک می‌توان عامل مهم نقش‌انگیزی در بافت تاریخی کرمان دانست که خود از مجموعه‌های مجزایی که در زمان‌های مختلف ساخته شده‌اند (تصویر ۲) تشکیل شده است. هر یک از مجموعه‌های بازار قلعه محمود (۴۷۸ ه.ق)، گنجعلی خان (۱۰۰۷ تا ۱۰۲۹ ه.ق)، ابراهیم‌خان (۱۲۱۸ تا ۱۲۴۰ ه.ق)، وکیل (۱۲۸۲ ه.ق) و حاج‌آقا علی (اواخر قرن سیزدهم هجری) دارای شخصیت ویژه و ارزش‌های فضایی خاص خود هستند. وجود این مجموعه‌ها که هر یک در دوره متفاوتی ساخته شده‌اند، بازار کرمان را به موزه تاریخ معماری که تحولات معماری شهر را در دوره‌های مختلف بعد از اسلام به نمایش می‌گذارد، تبدیل کرده است (زنگی آبادی، ۱۳۷۰).

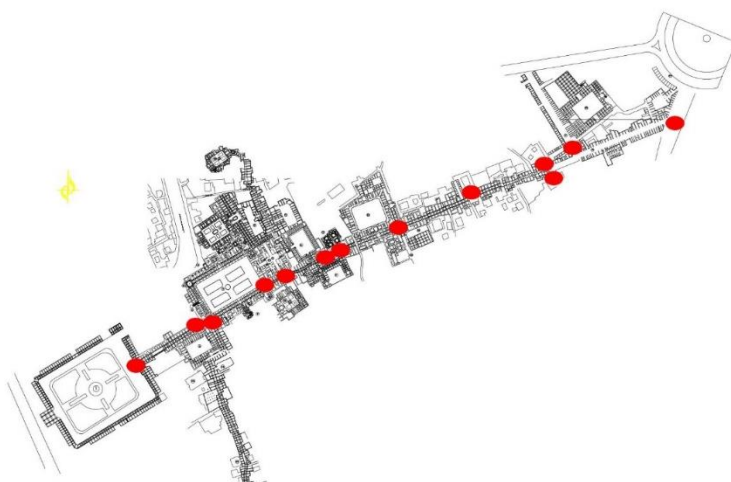

تصویر ۲. مجموعه بازار کرمان (حکیمیان و لک، ۱۳۹۷)

۱۰:۰۰	شروع سال تحصیلی	۱۴۰۱/۶/۱۴	دوشنبه	۵
۱۰:۰۰	شروع سال تحصیلی	۱۴۰۱/۶/۲۱	دوشنبه	۶
۱۰:۰۰	شروع سال تحصیلی	۱۴۰۱/۶/۲۸	دوشنبه	۷
۱۰:۰۰	عادی	۱۴۰۱/۷/۴	دوشنبه	۸
۱۰:۰۰	عادی	۱۴۰۱/۷/۱۱	دوشنبه	۹
۱۰:۰۰	عادی	۱۴۰۱/۷/۱۸	دوشنبه	۱۰

جدول ۳. تقویم ثبت رویداد بازار کرمان

ردیف	روز	تاریخ	مناسبت	ساعت
۱	دوشنبه	۱۴۰۱/۵/۱۷	عاشورای حسینی	۱۰:۰۰
۲	دوشنبه	۱۴۰۱/۵/۲۴	عادی	۱۰:۰۰
۳	دوشنبه	۱۴۰۱/۵/۳۱	عادی	۱۰:۰۰
۴	دوشنبه	۱۴۰۱/۶/۷	شروع سال تحصیلی	۱۰:۰۰

تصویر ۲. موقعیت ایستگاه‌های در نظر گرفته شده جهت انجام مشاهدات میدانی

جهت سهولت در انجام تحقیق میدانی هر بخش از راسته شرقی و غربی بازار کرمان به‌عنوان یک سکانس (جدول ۳) تعریف شده است که فعالیت‌ها و کالبد منحصر به فرد خود را دارد که در جدول زیر به‌صورت مختصر بیان شده است.

جدول ۴. سکانس بندی راسته شرقی - غربی بازار کرمان

سکانس	نام بازار	پلان	عکس	شرح حال	کاربری غالب
سکانس ۱	بازار مظفری			این راسته بازار دارای حجره‌هایی در دو طرف و بخشی از آن روباز و بخشی مسقف است	میوه و تره‌بار و عطاری
سکانس ۲	بازار وکیل			این بازار کاملاً سرپوشیده و دارای حجره در دو طرف است.	عطاری و البسه و کفش

<p>سکانس ۳ بازار اختیاری</p> 	<p>این بازار مسقف بوده و دارای حجره در دو طرف است.</p>	<p>البسه و کفش</p>
<p>سکانس ۴ بازار گنجعلی خان</p> 	<p>این بازار مسقف و نیمه‌باز است که راسته آن از یک طرف به میدان گنجعلی خان و در سمت دیگر دارای حجره است.</p>	<p>صنایع دستی و عطاری</p>
<p>سکانس ۵ بازار سراجی</p> 	<p>این بازار مسقف بوده و دارای حجره در دو طرف است.</p>	<p>چمدان و قفل و یراق</p>
<p>سکانس ۶ بازار نقار خانه</p> 	<p>این بازار روباز و دارای سردر است.</p>	<p>موبایل و وسیله برقی و صنایع دستی</p>

۳-۵. الگوهای جاری رفتار

بر اساس مشاهدات و رویدادهای ثبت شده الگوهای جاری رفتار و فعالیت‌های روزمره استفاده‌کنندگان از بازار ثبت شد در جدول شماره ۴ فراوانی الگوهای رفتار بررسی خواهد شد.

جدول ۵. فراوانی الگوهای جاری رفتار در سکانس‌های راسته شرقی - غربی بازار کرمان

سکانس‌ها	قدم‌زدن	ایستادن (مکس)	گفتگو	خرید و فروش	نشستن	تجمع	پراکندگی (تغییر مسیر)	ورود و خروج وسایل نقلیه	تردد
سکانس ۱	✓		✓	✓				✓	
ایستگاه ۰۱							✓		
ایستگاه ۰۲	✓	✓	✓	✓	✓	✓			
ایستگاه ۰۳	✓	✓	✓	✓	✓	✓			
سکانس ۲	✓		✓	✓					
ایستگاه ۰۴									

✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	ایستگاه ۰۵	
✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	ایستگاه ۰۶	
✓		✓		✓		✓	✓	ایستگاه ۰۷	
				✓	✓		✓	ایستگاه ۰۸	سکانس ۳
✓				✓	✓	✓	✓	ایستگاه ۰۹	
✓				✓	✓	✓	✓	ایستگاه ۱۰	سکانس ۴
✓	✓			✓	✓	✓	✓	ایستگاه ۱۱	
✓				✓	✓	✓	✓	ایستگاه ۱۲	سکانس ۵
✓				✓			✓	ایستگاه ۱۳	سکانس ۶

کفسازی	ارتفاع دیوارها
پاسخ‌دهی اقلیمی در فرم	حمایت کالبد از فعالیت
اتصال و انفصال هم‌زمان طبیعت پیرامونی	مساحت کل و نسبت سطح به زمین
وجود فضاهای نیمه‌باز با کالبد منعطف	استفاده از دستاوردهای جدید تکنولوژی
مبلمان پیوسته با کالبد	حجم فعال جهت دریافت نور و تهویه
جبهه فعال کالبدی	عناصر هدایتگر محیطی
پنجره و خصوصیات ظاهری و کالبدی‌اش	رنگ
هم‌جواری کالبدی بازار	جهت‌گیری کالبدی بنا

۶. یافته‌های تحقیق

در جمع‌بندی کلیه کدهای استخراج‌شده از مصاحبه‌های صورت‌گرفته در ارتباط با نقش مؤلفه‌های کالبدی مؤثر بر رفتار در مجموعه بازار سنتی شهر کرمان به شرح زیر ارائه می‌شود. این کدها بر پایه توصیف و تفسیر شکل‌گرفته‌اند نتایج به شرح زیر نشان داده می‌شوند. در این مرحله برای سهولت کدگذاری از کد نامه مؤلفه‌هایی استفاده می‌شود که رابطه عمیق و معنی‌داری در جهت شکل‌گیری کالبد و رفتار در آن‌ها وجود دارد (تصویر ۳).

جدول شماره ۴ فراوانی الگوهای فعالیت در مجموعه بازار کرمان که در طول ۱۰ هفته بازنگری شده و جهت دقت عمل بیشتر به سکانس‌های مختلف که هر کدام دارای چندین ایستگاه مردم‌نگاری بوده‌اند، فعالیت‌هایی مانند قدم‌زدن، خریدوفروش، ایستادن و ورود و خروج را از الگوهای غالب و پایدار این مجموعه نشان می‌دهد. در نتیجه مؤلفه‌های رفتاری برگرفته از مشاهدات میدانی به شرح زیر هستند.

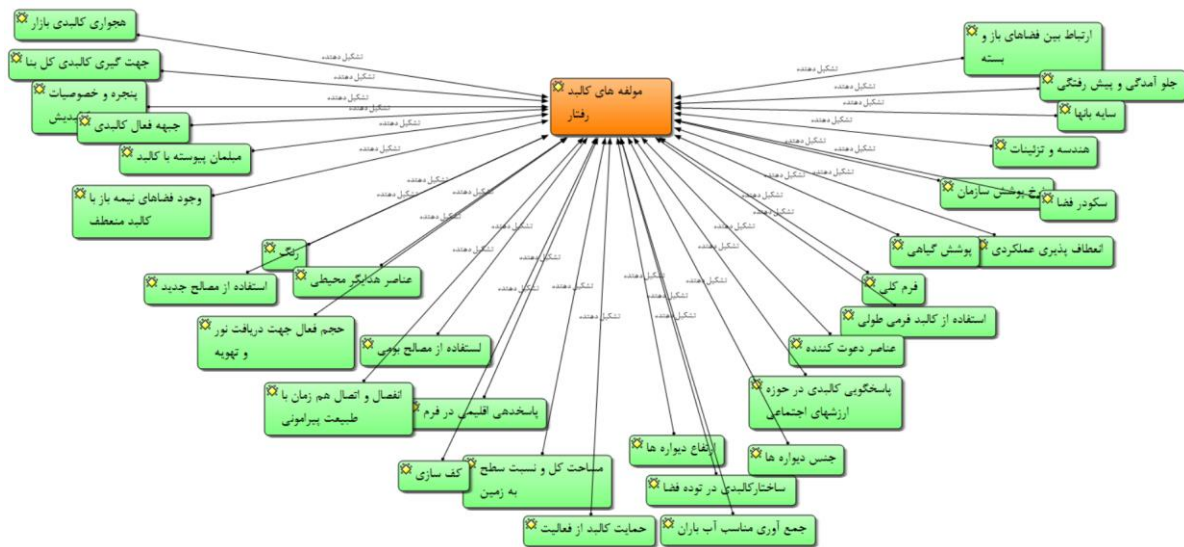
مصاحبه‌ایزودیک:

مصاحبه باز از کاربران ثابت و گذرا در بازار کرمان برگرفته از مطالعات مبانی نظری و مشاهده بدون مشارکت به استخراج مؤلفه‌های (جدول ۵) نائل آمد:

جدول ۶ مؤلفه‌های مستخرج از مصاحبه باز مبتنی بر مبانی نظری و

مشاهدات سیستم‌انیزه

فرم کلی	ارتباط بین فضای باز و بسته
پوشش گیاهی	جلوآمدگی و پیشرفتگی
استفاده از فرم کالبدی طولی	سایه‌بان‌ها
عناصر دعوت‌کننده	هندسه و ترکیبات
پاسخگویی کالبدی در حوزه ارزش‌های اجتماعی	سکو در فضا
جنس دیوارها	فرم و پوشش سازمان
جمع‌آوری مناسب آب باران	انعطاف‌پذیری عملکردی

تصویر ۳. مؤلفه‌های مستخرج شده از مصاحبه نیمه‌ساختاریافته بر اساس کدگذاری کد نامهای

فعالیت‌های عمده بازار شده است؛ لذا در طراحی‌های جدید می‌توان با الگوبرداری از مؤلفه‌های ذکر شده به سند نظام‌مند طراحی دست یافت.

همان‌گونه که اشاره شد هدف این پژوهش بررسی تأثیر متقابل کالبد بر رفتار کاربران که سبب ایجاد قرارگاه رفتاری پایدار می‌شود که در جهت نیل به این هدف، مورد مطالعه در دسترس بازار تاریخی کرمان که پس از گذشت چندین قرن سرزندگی خود را حفظ نموده و هنوز هم به‌عنوان یک قرارگاه رفتاری پویا شناخته می‌شود، انتخاب شده است که می‌تواند به‌عنوان قدمی در تبیین کیفیت سرزندگی مطرح باشد و با توجه به خلأها و محدودیت‌های این تحقیق پیشنهاداتی برای مطالعات آینده در زیر آمده است:

طراحی فضاهای تجاری با مقیاس بومی با دارا بودن حداکثر تنوع، هم‌نوایی، زیبایی و تداوم بصری چشم‌اندازها افزایش طراحی فضاهای امن برای گروه‌های مختلف سنی و جنسی و فعالیت‌های فردی و اجتماعی به‌کارگیری نقوش هندسی متناسب با فرهنگ ایرانی - اسلامی و همچنین کاربردی بودن آن در تزیینات متناسب با نوع حضور افراد.

به‌کارگیری عناصری مانند آب و یا حوض‌ها برای تلطیف محیط و ایجاد انعکاس بصری استفاده از عناصر معماری برای حریم بندی فضاهای نیمه‌باز و باز مراکز تجاری و ایجاد حس امنیت بیشتر

بر اساس یافته‌های کیفی ۳۸ کد استخراج می‌شود که پس از تلخیص داده‌ها تعداد ۵ مورد از آن‌ها حذف می‌شود که برجسته ترین کد حمایت کالبد از فعالیت با تعداد ۲۹ و کم برجسته ترین مربوط به پوشش گیاهی با تعداد ۷ است.

۷. نتیجه‌گیری

هم ساختی کالبد و رفتار، سبب ایجاد قرارگاه رفتاری پایدار و در نتیجه سرزندگی کالبدی یک فضا می‌شود کالبدی که ظرف بروز رفتار و فعالیت‌های روزمره است اگر متناسب با آن‌ها باشد، این الگوها به الگوهای جاری رفتار در یک قرارگاه تبدیل می‌شوند که به‌صورت متناوب و پی‌درپی در یک مکان رخ می‌دهند. در تحقیق حاضر بازار کرمان که یکی از کالبدهای فعال تاریخی شهر است هم ساختی کالبد رفتار برقرار است و در نتیجه این بازار را می‌توان به‌عنوان یک قرارگاه رفتاری پایدار معرفی نمود. در این تحقیق همان‌گونه که ذکر شد، مطالعه کتابخانه‌ای مؤلفه‌های کالبد و رفتار را شفاف و هم‌زمان با آن محقق با استعانت از مشاهده سیستم‌نیزه به اشباع نظری برخی مؤلفه‌ها و در مرحله بعد از طریق مصاحبه اپیزودیک که از کاربران ثابت و گذری انجام شده، مؤلفه‌های صیقل یافته با استفاده از تکنیک گراند تئوری و ورود به نرم‌افزار وابستگی کالبد به فعالیت و بر عکس با برجستگی بیشتر، نشان از همبستگی محیط و رفتار است. در کلیه منابع مورد مطالعه و داده‌های مشاهده و مصاحبه آیت‌های کالبدی با فعالیت‌های روزمره هم ساختی داشته و راسته طولی باز بیشتر انطباق با

- افزایش یکپارچگی در تزیینات و ساختار طراحی پروژه‌های محرک توسعه برای افزایش حداکثری مؤلفه‌ها
- به‌کارگیری پیوستگی در انفصال و فضاها و نحوه اتصال آن‌ها با یکدیگر
- طراحی صریح فضا و حذف ایهام برای کاربران فضایی در جهت شناخت نوع فضا و کاربرد عملکردی آن
- اولویت‌دادن به حرکت پیاده در مراکز تجاری و توجه به دید انسانی جهت تأمین حرکت آزاد عابران پیاده
- تأمین دسترسی مناسب به حمل‌ونقل عمومی برای دسترسی آسان‌تر به فضاهای تجاری

تعارض منافع

نویسندگان هیچ‌گونه تعارض منافی برای اعلام ندارند.

منابع

- آلمن، ایروین (۱۳۸۲)، محیط و رفتار اجتماعی: خلوت، فضای شخصی، قلمرو و ازدحام، ترجمه علی نمازیان، انتشارات دانشگاه شهید بهشتی، تهران، چاپ اول.
- بیگم هاشمیان، لیلا، متین، مهرداد وارمغان، مریم (۱۴۰۰)، تبیین سینومرفی در قرارگاه رفتاری بر اساس شیوه زندگی در خانه های محلی روستایی مبتنی بر خوانش از ادبیات داستانی - اقلیمی مورد مطالعه: داستان خوندشت نوشته ناصر وحدتی، فصلنامه پژوهش‌های روستایی، شماره ۳، سال دوازدهم، ص ۶۳۰-۶۰۸.
- پاکزاد، جهان‌شاه و بزرگ، حمیده، (۱۳۹۱)، الفبای روان‌شناسی محیط برای طراحان، انتشارات آرامانشهر، چاپ اول.
- تفکر، ثریا، شاهچراغی، آزاده و حبیب، فرح (۱۳۹۹)، بازخوانی نظریه سینومرفی (هم ساختی) در معماری بازار محلی ایرانی بررسی موردی بازار تجریش تهران، نامه معماری و شهرسازی، سال سیزدهم، شماره ۲۸، ص ۹۳-۱۱۳.
- حاتمی، مژگان (۱۳۹۴)، کاربری علم روان‌شناسی محیطی در معماری و طراحی شهری با تأکید بر اصول و معیارهای طراحی مجتمع‌های مسکونی، فصلنامه مدیریت شهری، شماره ۴۲، ص ۱۸۷-۱۵۳.
- حکیمیان، پاتنه آلک، آزاده (۱۳۹۷)، واکاوی انسجام کالبدی بازار تاریخی شهر ایرانی، مطالعه تطبیقی بازارهای تاریخی کرمان و شیراز، فصلنامه علمی دانشگاه هنر، شماره ۲۳، ص ۱۳۰-۱۱۱.
- حمزه زاده، فرشته (طراحی مرکز سالمندان در شهر فریدونکنار با بهره‌گیری از نظریه اکولوژیک بارکر)، پایان نامه کارشناسی ارشد معماری، دانشکده فنی و مهندسی، موسسه آموزش عالی غیر دولتی طبری، بابل، ۱۳۹۸.
- خلیلی شورینی، سیاوش (۱۳۸۹)، روش‌های پژوهش آمیخته (با تأکید بر بومی سازی)، انتشارات یادواره کتاب، تهران، چاپ اول.
- رضازاده، راضیه (۱۳۸۴)، "کاربرد علوم محیطی در فرایند مطالعاتی طراحی شهری"، نشریه هنرهای زیبا، شماره ۲۴
- ریخته‌گران، محمدرضا (۱۳۸۷)، هایدگر و تلقی هندویی از مکان، مجله رواق، شماره سوم.
- زنگی آبادی، علی (۱۳۷۰)، جغرافیا و برنامه‌ریزی شهر کرمان، ایران چاپ، تهران، جلد اول و دوم، چاپ اول.
- شاهچراغی، آزاده و بندرآباد، علیرضا (۱۳۹۴)، محاط در محیط کاربرد روان‌شناسی محیطی در معماری و شهرسازی، جهاد دانشگاهی، تهران، چاپ سوم.

- ضیاء، ملیحه، قاسمی، محسن، معینی، مهدیه و نوروزی، ملیحه (۱۴۰۱)، ارزیابی بر هم ساخت گرایی فضای باز مجتمع های مسکونی با سنجش رفتار رنگاری در جغرافیای شهر کرمان، فصلنامه علمی _ پژوهشی جغرافیا و برنامه ریزی منطقه ای، شماره ۳، سال دوازدهم، ص ۲۴۹-۲۳۱.
- فیلیک، اوو، (۲۰۰۶)، درآمدی بر تحقیق کیفی، ترجمه: هادی جلیلی، نشر نی، تهران، ویراست سوم.
- گلرخ، شمین (۱۳۹۱)، قرارگاه رفتاری، واحدی پایه برای تحلیل محیط، انتشارات آرمان شهر، تهران چاپ اول.
- لطیفی، امین و سجاذزاده، حسن (۱۳۹۴)، ارزیابی تأثیر مؤلفه های کیفیت محیطی بر الگوهای رفتاری در پارک های شهری مزالعه موردی: پارک مردم همدان، فصلنامه علمی _ پژوهشی مطالعات شهری، شماره یازدهم، ص ۲۰-۵.
- مدد پور، محمد (۱۳۷۷)، حکمت معنوی و ساحت هنر: تاملاتی در زمینه سیر هنر در ادوار تاریخی، شرکت انتشارات سوره مهر، چاپ دوم.
- Altman, Irwin (2003), *Environment and Social Behavior: Privacy, Personal Space, Territory, and Congestion*, translated by Ali Namazian, Shahid Beheshti University, Tehran, first edition. In Persian
- Hakimian, Panteh Avelak, Azadeh (2017), *Analyzing the physical integrity of the historical market of an Iranian city, a comparative study of the historical markets of Kerman and Shiraz*, *Scientific Journal of Pazhuhesh-e Honar*, No. 23, pp. 111-130. In Persian
- Hamzadeh, Fereshte (Designing the elderly center in Fereydunkenar city using Barker's ecological theory), Master's Thesis of Architecture, Technical and Engineering Faculty, Tabari Institute of Higher Education, Babol, 2019.. In Persian
- Madadpour, Mohammad (1998), *Spiritual Wisdom and the Field of Art: Reflections on the process of Art in Historical Periods*, Sooremehr Publishing, 2d edition. In Persian
- Abioso, W, (2020), "Synomorph of Behaviour Setting in Architecture Enhance the Green Design" *Material Science and Engineering* NO:879, P1-6.
- Abioso, W, Triyadim, S, (2017), "The Behavior – Milieu Synomorphy of Communal Space in Desa Adat Tenganan Pegringsingan Bali Indonesia" *International Journal of Architecture an Applications*, No:2, V:3, P 11-20.
- Beygom Hashemian, Leila, Matin, Mehrdad, and Armaghan, Maryam (2021), *Investigating Isomorphism in behavioral camps based on the mode of life in local rural houses based on the study of fictional-climatic literature: the story of Khondasht by Nasser Vahdati*, *Journal of Rural Research*, No 3, pp. 630-608. In Persian
- Bonnes, M, Secchiaroli, G, Montagna, C, (1995), "Environmental Psychology: A Psycho-Social Intoduction", Sage Publication, Inc.
- Eklund, S, Scott, M (1985), "Barkers s Behavior setting theory: A useful conceptual framework for research on education administration", *Journl of Educational Administration*, No:1, V:23, P82-90.
- Filik, Owo, (2006), *An introduction to qualitative research*, translated by: Hadi Jalili, Nashreny, Tehran, 3d edition. In Persian
- Golrokh, Shamin (2012), *Behavioral Station, a Basic Unit for Environmental Analysis*, Armanshahr Publishing, Tehran, first edition. In Persian
- Hatami, Mozghan (2014), *Use of environmental psychology in architecture and urban design with an emphasis on the principles and criteria of designing residential complexes*, *Urban Management Studies*, No. 42, pp. 153-187. In Persian

- Heft,H,Hoch,H,Edmunds,T,Weeks,J, (2014),”Can the Identify of a Behavior Setting Be Perceived Through Patterns of Joint Action?An Investigation of Place Perception”behavioral science ,No:4,P371-393
- Khalili Shurini, Siavash, (2010), Mixed research approach (with emphasis on localization), Yadavare Kitab Publishing House, Tehran, first edition. In Persian
- Latifi, Amin and Sajjadzadeh, Hassan (2015), Evaluation of the impact of environmental quality components on behavioral patterns in urban parks, a case study: Mardom Park, Motaleate Shahri, No. 11, pp. 5-20. In Persian
- Memarian,Gh,Salehinia,M,2012,” Sociopetaloid of Architecture Space Result of synthesis and synomorphy of humane-physical factors”,International Journal of Architectural Engineering & Urban Planning”,No:1,V:22,P7-19.
- Pakzad, Jahanshah and Bozorg, Hamideh, (2012), The Introduction to Environmental Psychology for Designers, Aramanshahr Publications, first edition. In Persian
- Popov,L,Champalov,I, (2012),” Crossing Over: The Interdisciplinary Meaning of Behavior Setting Theory”,International Journal of Humanities and social science ,No :19,V:2,p 18-27.
- Pourvahidi,P, (2010),”Bioclimatic Analysis of Vernacular Iranian Architecture”,Master of Science in Architecture,Eastern Mediterranean University.
- Rezazadeh, Raziéh (2005), "The use of environmental science in the study process of urban design", The Journal of Fine Arts: Architecture and Urban Planning, No. 24 In Persian
- Rikhtegaran, Mohammad Reza (2008), Heidegger and Hindu understanding of place, Ravagh journal, No 3. In Persian
- Shahcheraghi, Azadeh and Bandarabad, Alireza, Mohāt in the application environment of environmental psychology in architecture and urban planning, The Academic Center for Education, Culture, and Research (ACECR, Tehran, 3d edition, 2015. In Persian
- Tafakor, Soraya, Shahcheraghi, Azadeh, and Habib, Farah (2019), Reinterpretation of isomorphic theory (Co-construction) in Iranian local market architecture, a case study of Tajrish market in Tehran, The Journal of Architecture and Urban Planning, No 28, pp. 93-113. In Persian
- Wicker,A, (1972),:”Processes which mediate behavior-environment congruence”,behavioral science ,No:3 ,V:17,P265-277.
- Zangiabadi, Ali (1991), Geography and Planning of Kerman, Iran Press, Tehran, Vol 1-2, 1st Edition. In Persian
- Ziae, Maleeha, Ghasemi, Mohsen, Moini, Mahdieh and Nowrozi, Malihe (2022), Evaluation of open-space structuralism of residential complexes by Monitoring in the geography of Kerman city, Geography (Regional Planning) Journal, No. 3, pp. 249-231. In persian

Dialectic of body and Behavior in Kerman's Historical Bazaar

Sare Esmael Beygi¹, Reza Mirzayi^{2*}, Ahmad Heydari³

(Receive Date: 15 October 2023 Revise Date: 03 Desebmber 2023 Accept Date: 05 March 2024)

Research Article

Abstract

Today, with the expansion of the knowledge of “ecologic psychology”, the investigation of complex interactions of behavioral environment has become a major post-modern debate in architecture and urbanization. This inter-disciplinary major view the environment as a context for collective actions and behaviors to counter the quantitative and metric evaluation of the man-made environment. For Roger Barker, the ecological psychology considers the man-made environment to include distinct physical and behavioral structures that link to form a unit, called “setting” or “behavioral settings”. Behavioral models are more stable than physical models.

Introduction: Over the past decades, we have witnessed the decline and the inefficiency of commercial centers, caused by their failure to focus on the relationship between human and the environment, which have resulted in the formation of stable and lively settings. Out of various collective behavioral settings, bazaars and shopping malls are help to study environmental behaviors for shaping major territories of modern life.

The goal of this study was to investigate the reciprocal effects of the fabric on user behavior, which helps create a stable behavioral setting. To meet this end, the case study was the Kerman Historical Bazaar, which has maintained its vitality after several centuries and is still recognized as a dynamic behavioral setting. This study also used library studies and systematic observations, as well as episodic interviews.. Findings were indicative of the support provided by the fabric for current activities of the bazaar. This meant that the bazaar met physical and behavioral Synomorphy.

Methodology: The study used the Barker behavioral settings theory to select Kerman's historical bazaar, which has maintained its vitality over the past several centuries and is still recognized as a dynamic behavioral setting. The present study fell under qualitative research. At first, the study reviews the literature and concepts to extract behavioral physical components while using the non-participation systematic observation based on Uwe Flick's classification, where the observer simply follows the process of events. Increase the validity, the behaviors to be focused had to be examined by the views of experts and a number of experienced observers in a regular and irregular manner (Khalili, 2010).

Results: Fabric and behavior Synomorphy create a stable behavioral setting and this results in eternal vitality in a space that lays the ground for daily behaviors and activities.. In the present study, the Kerman Bazaar, which is an active fabric of the city, met fabric and behavioral Synomorphy and was thus selected as a stable behavioral setting.

Conclusion: As stated, the study used library sources to extract fabric and behavior components, while the systematic observation technique was used to reach the theoretical saturation of some of the components. Next, using the episodic interview with users and the Grounded theory technique, the study examined the correlation between the environment and the behavior. As revealed from case studies and observation data and interviews, physical items were found to correspond to daily activities, as the longitudinal direct of the bazaar was more correspondent to the major activities of the bazaar. Hence, new designs can use models of stated components to achieve a systematic design document.

Conflict of intrest: None declared.

Keywords: body, Behavior, Dialectic of body and Behavior

¹ Department of Architecture, Birjand Branch, Islamic Azad University, Birjand, Iran.

² Assistant Professor, Department of Architecture, Birjand Branch, Islamic Azad University, Birjand, Iran. (Corresponding Author)
mirzaeireza@iaubir.ac.ir

³ Assistant Professor, Department of Architecture, Birjand Branch, Islamic Azad University, Birjand, Iran.